

ПРЕСУМПЦИЈА НА НЕВИНОСТ И СЛОБОДА НА ГОВОР: ЕТИЧКА ОДГОВОРНОСТ НА НОВИНАРИТЕ

1.02 Прегледна научна статија

УДК 343.131.7:342.727]:341.24
УДК 343.131.7:342.727]:340.13(497.7)
УДК 070.422:17(497.7)

Апстракт

Начелото на пресумпција на невиност и правото на слобода на говорот се две витални уставни граѓански права во Република Северна Македонија. Овој труд објаснува што подразбираат тие, како се дефинирани, во кои меѓународни и национални документи се регулирани, и како се почитуваат и за колку прекршоци биле поднесени жалби, кои истовремено биле прифатени како основани во периодот од 2014 до 2024 година. Даден е преглед на документите, објаснети се членовите што ги регулираат овие области, а посветено е внимание и на етичките норми при известувањето на новинарите во Република Северна Македонија според Кодексот на новинарите во Македонија, согласно кој се анализирани и поднесените и прифатени жалби по основ на членот 1 (право на новинарите за објавување и непречен пристап до информации, но и обврска да објавуваат точни и проверени податоци, без нивно прикривање и фалсификување) и членот 8 (прекршување на пресумпцијата на невиност во новинарството) од Кодексот. Иако жалбените постапки покажуваат подигнување на јавната свест, сепак бројките се далеку под реалноста и под потребната активност за целосна заштита на правата на граѓаните, потребната граница за ефективна контрола на медиумите и потребната интензивност за вистинско заштитување на пресумпцијата на невиност.

Клучни зборови: *пресумпцијата на невиност, слобода на говор, медиуми.*

¹ Адвокат и докторанд на Правниот факултет „Јустинијан Први“ при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје. Е-пошта: advokatviktorjakostadinowska@gmail.com.

Вовед

Денес може да прочитаме секакви информации во медиумите, без да знаеме дали се точни или неточни, вистинити или фабрикувани, проверени или шпекулативни. Човекот е склон да верува на прочитаното, бидејќи една иста невестина кога ќе ја прочита повеќепати ја прифаќа како вистина или барем постепено почнува да верува во неа. Затоа, информациите презентирани од медиумите може сериозно да влијаат врз јавното мислење и да го обликуваат, не само во насока да ја приближат вистината до нив, туку често и во насока на штета на осомничените лица и во насока на масовна осуда на лица за кои сè уште не е покренато ни обвинение. Неретко може да прочитаме текст за кривични дела напишани на начин што изгледа како „судење од страна на медиумите“.² „Во новинарството, информациите и мислењата мора да ја почитуваат пресумпцијата на невиност, особено во случаи што сè уште се во постапка и мора да се воздржат од донесување пресуди.“³

Еден вид алиби е колоквијалниот термин „Судење од страна на медиумите“, кој е популаризиран и мошне присутен, и означува судски термин користен од медиумите кога самите доделуваат право на судење.⁴ Го опишува влијанието на медиумското известување и медиумското известување за лицето, влијаејќи врз неговата репутација на начин што создава масовна перцепција за вина или невиност, без оглед на тоа каква е конечната пресуда на судот по предметот.⁵ Иако едно од основните права на новинарите е слободата на говор, сепак пресумпцијата на невиност е едно од главните човекови права и секој е должен да го почитува во кој било момент, на кое било место и во секое време. Но, новинарите, честопати водени од своите права, ги забораваат правата на другите, па неретко го прекршуваат и правото на пресумпцијата на невиност (свесно или несвесно), со што значајно влијаат врз општото јавно мислење за вината на лицето за кое станува збор.

² Wawa, J. S (2013). *The right to freedom of expression and media reporting on criminal proceedings in Tanzania: Finding the balance*. SSRN. Достапно на: [Microsoft Word - Right to Freedom and Expression on Media Reporting- Edited Version](https://ssrn.com/abstract=2301111).

³ Parliamentary Assembly of the Council of Europe. (1993). *Resolution 1003 (1993) – Ethics of Journalism* (член 22). Достапно на: <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=16414>.

⁴ Talukdar, A. (n.d.). *Media Trial and Right to Freedom of Speech and Expression: An Analysis*.

⁵ Priyanshu, P. (2015). Media Trial: Freedom of Speech v. Fair Trial. *IJLLJS*, 3(1), 284.

Понекогаш е доволно само да се посочи некој за евентуално дело или поврзаност со некое дело, и почнува бранувањето низ јавноста, разни мислења, клевети, осуди, насочување на вината кон одредено лице, кои често се прифаќаат неселективно и некритички од широката народна маса. Поради тоа, императив за новинарите во насока на нивната слобода на говор е да се информира, без ограничувања, закани и цензура, но за лицата што се соочуваат со некое обвинение е да одржуваат неутралност во известувањето, да проверуваат информации пред да ги објават, па дури и да не се објават, бидејќи предрасудните наративи може да го обликуваат менталитетот на јавноста и да ја искриват перцепцијата за кривичните дела, па да резултираат со масовна стигматизација и обвинување од јавноста, што може да резултира со прекумерен притисок врз судските институции и влијание врз пресудите. Оттука, овој труд се обидува да ја најде врската помеѓу правата на обвинетите и на новинарите во известувањето, да објасни какви се овие права, како се поврзани и да потенцира дека правата на сите страни треба безусловно да се почитуваат, како основна карактеристика на секоја правна држава. Забележувајќи дека во оваа област се присутни низа проблеми, недоследности и погрешен пристап кон почитување на начелото на пресумпција на невиност, овој труд посочува и некои законски и етички препораки за подобрување, како мал придонес за решавање на големиот број проблеми присутни во практикување на овие начела и права на секој човек.

1. Пресумпција на невиност

Пресумпцијата на невиност се смета за фундаментален услов за кривичната правда и е еден од виталните принципи на меѓународното кривично право. Без нејзино почитување не може да се смета дека правично се спроведува правдата, било од оние што се задолжени за нејзиното спроведување или од народот, вклучително и журналистите. Подразбира дека секое обвинето лице за кривично дело треба да се смета и да се третира како невино, сè додека со фер судење не биде докажана неговата вина⁶ пред надлежен суд и на законит начин⁷, што е директно поврзано со правото на правично судење и е оправдано со потребата

⁶ Hakim, L., & Kurniawan, N. (2021). Membangun Paradigma Hukum HAM Indonesia Berbasis Kewajiban Asasi Manusia [Developing Paradigm of Indonesian Human Rights Law Based on Human Rights Obligation]. *Jurnal Konstitusi*, 18(4), 869-897.

⁷ Scurich, N., Nguyen, K., & John, R. (2016). *Quantifying the presumption of innocence. Law, Probability and Risk*,

да се заштитат слободата, достоинството и угледот на невините од неправедно јавно осудување и од неправилната употреба на државната моќ.⁸

Меѓународното право, во оваа насока, опфаќа неколку поважни документи, кои регулираат повеќе аспекти на правото на пресумпцијата на невиност и начини на можни прекршувања, како што се: Универзалната декларација за човекови права (1948), Меѓународниот пакт за граѓански и политички права (1966), Директивата (ЕУ) 2016/343 на Европската Унија (2016), Европската конвенција за човекови права (1950), Препораката REC(2003)13 на Комитетот на министри на Советот на Европа (2003), Препораките од Комитетот за човекови права на Обединетите нации, Препораките од Советот на Европа. Генерално, сите документи се усогласени и пресумпцијата на невиност ја презентираат како темелна вредност на меѓународното право, вкоренувајќи ја како универзално човеково право.

Имено, според Универзалната декларација за човекови права, сите обвинети лица за казниво дело имаат право да бидат третирани како невини, сè додека вината не биде докажана во јавно судење, кое ќе биде во согласност со законот и во текот на судењето ќе му биде обезбедена неопходна и соодветна одбрана.⁹ Меѓународниот пакт за граѓански и политички права, исто така, потенцира дека секој обвинет за кривично дело има право да се смета за невин, сè додека според закон се докаже дека е виновен.¹⁰ Понатаму, ова право е воспоставено со најважниот сеопфатен документ за правата на човекот, односно со Европската конвенција за човекови права, која експлицитно налага дека секој обвинет за кривично дело мора да се смета за невин, сè до моментот кога неговата вина биде докажана согласно законот.¹¹ Директивата (ЕУ) 2016/343 на Европската Унија ја зајакнува и ја проширува гаранцијата за почитување на ова право, спецификарајќи дека и државните функционери, новинарите и медиумското известување со своите изјави и информации што

15(1), 71-86. Достапно на:

https://www.researchgate.net/publication/284196864_Quantifying_the_presumption_of_innocence.

⁸ Picinali, F. (n.d.). *The Presumption of Innocence: A Deflationary Account*. LSE ePrints. Достапно на: <https://www.lse.ac.uk/eprints/handle/document/11111>.

⁹ United Nations. (2021). *Universal Declaration of Human Rights* (член 11 став 1). Достапно на: <https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/2021/03/udhr.pdf>.

¹⁰ United Nations Human Rights Office of the High Commissioner. (n.d.). *International Covenant on Civil and Political Rights* (член 14 став 2). Достапно на: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights>.

¹¹ European Court of Human Rights. (1950). *European Convention on Human Rights* (член 6 став 2). Rome. Достапно на: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ENG.

и ги презентираат на јавноста (како дел од нивната законски обврски и права) не смее да влијаат врз јавното мислење во насока на креирање вина, пред да биде донесена конечната судска одлука, и тоа без разлика на исходот.¹² Препораката REC(2003)13 на Комитетот на министри на Советот на Европа, пак, бара почитување на пресумпцијата на невиност, дополнително заштитувајќи го лицето обвинето за кривично дела (а недокажано) од какво било штетно влијание,¹³ вклучително и од штетен публицитет, пред започнувањето на судењето, особено кога постои голема веројатност информациите да го нарушат правото на правично судење или има сомнение и/или сознание дека веќе го нарушиле ова право.¹⁴

И македонското законодавство се усогласува со меѓународното, па го гарантира правото на пресумпцијата на невиност како едно од основните права во Уставот на Република Северна Македонија. Прецизира дека лице што е обвинето за кривично дело мора да биде сметано како невино, сè додека не се докаже спротивното и сè додека вината не се потврди со правосилна судска пресуда.¹⁵ Уставот е поткрепен и со Законот за кривичната постапка, кој налага сите обвинети да бидат третираны како невини, сè додека со правосилна судска пресуда не бидат прогласени за виновни.¹⁶

2. Право на слобода на говор на медиумите

Граѓаните имаат целосно и неоспорно право да знаат што се случува во нивната држава и пошироко. Тука, клучната улога ја имаат журнализмот и медиумите, кои известуваат постојано, секојдневно на разни теми, за разни настани и за различни личности. Без информациите што ги презентираат новинарите низ разните медиуми, печатени, електронски, социјални, граѓанството не би било запознаено со многу нешта што се

¹² European Union. (2016). *Directive (EU) 2016/343 on strengthening certain aspects of the presumption of innocence and the right to be present at trial in criminal proceedings*. Official Journal of the European Union, L65/1. Достапно на: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016L0343>.

¹³ Council of Europe Committee of Ministers. (2003). *Rec(2003)13* (начело 10). Достапно на: [Recommendation Rec\(2003\) 13 of the Committee of Ministers to member states on the provision of information through the media in relation to criminal proceedings - Freedom of Expression](#).

¹⁴ Council of Europe Committee of Ministers. (2003). *Rec(2003)13* (начело 11). Достапно на: [Recommendation Rec\(2003\) 13 of the Committee of Ministers to member states on the provision of information through the media in relation to criminal proceedings - Freedom of Expression](#).

¹⁵ Собрание на Република Северна Македонија. (1991). *Устав на Република Северна Македонија* (член 13). Достапно на: <https://www.sobranie.mk/content/Odluki%20USTAV/UstavSRSM.pdf>.

¹⁶ Закон за кривичната постапка. (2010). „Службен весник на РМ“ бр. 150 од 18.11.2010 година (член 2 став 1). Достапно на: https://jorm.gov.mk/wp-content/uploads/2016/03/Zakon_za_Krivicna_postapka_150_18112010-2.pdf.

случуваат, па дури и во нивната околина. Оттука, медиумите не само што имаат право, туку имаат и должност да ги информираат широките народни маси со споделување на информациите со кои располагаат. Ова право е едно од основите на модерната демократија и имаат особено значење денес, во добата на брзорастечките предизвици и закани во информациската средина и борбата за безбедно и стабилно окружување.¹⁷ Но, тоа не им дава целосно и неоспорно право да пишуваат и да говорат за сè и сешто, и точно и неточно, и проверено и шпекулативно. Често ова право е злоупотребувано, па како јадро на демократијата стануваат инструмент на пропаганда што создава закана¹⁸ поради дезинформираност на јавноста и повлекува немир и несигурност меѓу широките народни маси. Правото на слобода на говор на медиумите е универзално и национално регулирано, кое се развиваше до крајот на 20-тиот век под влијание на многубројни научници и овластени лица во областа, со цел денес да биде длабоко развиен концепт, опфатен во десетици конвенции и декларации на Обединетите нации, со што е постигнато универзално и независно регулирање.¹⁹ Како позначајни меѓународни документи во кои е опфатена оваа област се: Универзалната декларација за човекови права (1948), Меѓународниот пакт за граѓански и политички права (1966), Европската конвенција за човекови права (1950), Повелбата на ЕУ за основните права (2000/2009), препораките на Советот на Европа, Аудиовизуелната медиумска директива (AVMSD) – 2010/13/EУ, изменета 2018 година.

Универзалната декларација за човекови права (1948), на секој човек му дава право на слобода на мислење и изразување, кое подразбира слобода на застапување мислења без мешање и слобода на барање, примање и пренесување информации и идеи.²⁰ Поточно, го вклучува правото на „барање, примање и пренесување информации и идеи“.²¹ А, со

¹⁷ Ivanova, K. A., & Myltykbaev, M. (2020). The freedom of speech and right of access to information in the emerging system of international information security. *Law Enforcement Review*, 4(4), 80-93.

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Dzyaloshinsky, I.M. (2010). Features of communicative behavior in cyberspace, in: Problems of interaction of language and thinking. Moscow, Intellect Center Publ. Достапно на: <http://www.dzyalosh.ru/02-01-Auditoriya-Media/Kiberprostranstvo.pdf>.

²⁰ United Nations. (2021). *Universal Declaration of Human Rights* (член 19). Достапно на: <https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/2021/03/udhr.pdf>.

²¹ Konrad Adenauer Stiftung. (n.d.). *Media law handbook for Eastern Africa – Volume 1: The role of the media and press freedom in society*. Достапно на: https://www.kas.de/documents/285576/285625/7_file_storage_file_21586_2.pdf/51908581-dac9-745c-34e3-8dc0b7da668e.

вклучување и на правото на барање информации и идеи „преку кој било медиум“, директно се однесува и на новинарите и на медиумите.

Меѓународниот пакт за граѓански и политички права (1966) дава слобода да бараат, да стекнуваат и да споделуваат информации, но и идеи без ограничување, усно или преку друг медиум, со креирање на вестите или само со објава и нивно печатење, при што важи дека правото на слобода на говор се однесува и на говорот и на пишувањето.^{22,23}

Европската конвенција за човекови права (1950), пак, дава многу поширока дефиниција за видовите слобода, па нагласува дека секој има право на слобода во изразувањето, вклучително слобода на мислење и слобода на примање и пренесување информации и идеи, што се однесува и на журнализмот. Според ЕКЧП, таа дефиниција гласи: „...може да биде предмет на одредени формалности, услови, ограничувања или казни пропишани со закон и се неопходни во демократско општество во интерес на националната безбедност, територијалниот интегритет или јавниот ред, спречувањето нереди или криминал, за заштита на здравјето или моралот, заштитата на угледот или правата на другите, спречувањето откривање информации примени доверливо или поддршката на авторитетот и непристрасноста на правдата“.²⁴ Но, Конвенцијата воведува и должности и одговорности, кои се неопходни за владеење на демократијата во една држава, кога треба да се заштити територијалниот интегритет или целината на државата, националната безбедност, јавниот ред, сигурноста на граѓаните, спречување нереди или кривични дела, за зачувување на јавното здравје или морал, заштита на угледот и правата на други лица, ненанесување штета на други лица, спречување објавување доверливи информации, обезбедување авторитет на органите на гонење и обезбедување непристрасност на судството.²⁵ Повелбата на Европската Унија за основните права (2000/2009) предвидува дека секој има право на слобода на изразување, вклучително и слобода на мислење,

²² Pandita, A. (2025). Freedom Of Speech And Expression: Its Impact On Media. *IJNRD*, 10(5), 373-424. Достапно на: <https://www.ijnrd.org/papers/IJNRDTH00220.pdf>.

²³ Обединети нации. (1966). *Меѓународен пакт за граѓански и политички права* (член 19). (ICCPR). Достапно на: <https://treaties.un.org/doc/Treaties/2007/11/28/IV-4.en.pdf>.

²⁴ European Court of Human Rights. (1950). *European Convention on Human Rights* (член 10). Rome. Достапно на: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ENG.

²⁵ Konrad Adenauer Stiftung. (n.d.). *Media law handbook for Eastern Africa – Volume 1: The role of the media and press freedom in society*. Достапно на: https://www.kas.de/documents/285576/285625/7_file_storage_file_21586_2.pdf/51908581-dac9-745c-34e3-8dc0b7da668e.

примање и пренесување информации.²⁶ Актот за слобода на медиумите на ЕУ (2023/2024) ја гарантира независноста на медиумите, дава забрана за политички влијанија и ги штити новинарите.²⁷ Аудиовизуелната медиумска директива 2010/13/ЕУ (изменета во 2018 година), исто така, ги гарантира слободата на емитување и медиумскиот плурализам.²⁸ Регулацијата (ЕУ) 2024/1083 бара од државите членки да воспостават услови што ја гарантираат оваа слобода и го штити правото на слободата во говорот без притисоци преку редакциската независност, заштитата на новинарските извори и спречувањето контрола или притисок врз медиумите.²⁹ Препораките на Советот на Европа се презентирани во Препораката CM/Rec(2007)16, Препораката CM/Rec(2011)7, Препораката Rec(2003)13. CM/Rec(2007)16 посочува мерки за слободата на изразување на медиумите, CM/Rec(2011)7 дава права за заштита на новинарството и новинарите, а Rec(2003)13 ја регулира слобода на информирање и медиуми во контекст на пресумпцијата на невиност. Последната Препорака се однесува на обезбедувањето информации преку медиумите поврзани со кривичните постапки и првично го поддржува членот 10 од Конвенцијата за заштита на човековите права, па потсетува дека медиумите имаат право да ја информираат јавноста поради правото на јавноста да добива информации, вклучително и информации за прашања од јавен интерес, потенцирајќи дека тие имаат професионална должност да го сторат тоа, но потоа експлицитно се насочува кон правото на пресумпција на невиност, на фер судење и почитување на приватниот живот на лицето што е предмет на говорот, но и на членовите на неговото семејство,³⁰ повторно нагласувајќи ги како фундаментални права во секое демократско општество. Дополнително, слободата во медиумите мора да биде заштитена и

²⁶ European Union. (2007). *Charter of Fundamental Rights of the European Union* (член 11). Official Journal of the European Union. Достапно на: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/3c32722f-0136-4d8f-a03e-bfaf70d16349/language-en>.

²⁷ European Parliament & Council of the European Union. (2024). *Regulation (EU) 2024/1083 of the European Parliament and of the Council on strengthening media freedom and pluralism in the internal market* (OJ L 136, pp. 1-41). Достапно на: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1083/oj/eng>.

²⁸ European Parliament & Council of the European Union. (2010). *Directive 2010/13/EU of the European Parliament and of the Council on the coordination of certain provisions laid down by law, regulation or administrative action in Member States concerning the provision of audiovisual media services (Audiovisual Media Services Directive)* (OJ L 95, pp. 1-24). Достапно на: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2010/13/oj/eng>.

²⁹ European Parliament & Council of the European Union. (2024). *Regulation (EU) 2024/1083 of the European Parliament and of the Council on strengthening media freedom and pluralism in the internal market* (OJ L 136, 1-41). Достапно на: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1083/oj/eng>.

³⁰ European Court of Human Rights. (1950). *European Convention on Human Rights* (член 6 и член 8). Rome. Достапно на: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ENG.

од внатрешни притисоци.³¹

Како членка на Обединетите нации и кандидат за членство во Европската Унија, Северна Македонија е во чекор со меѓународната регулатива и слободата на говор во новинарството, која првично ја регулира со Уставот на Република Северна Македонија, па потоа со Законот за медиуми, Законот за граѓанска одговорност за навреда и клевета, Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги.

Уставот на Република Северна Македонија ја гарантира слободата на говорот, базирано врз лично уверување, совест, мисла, изразување, јавен настап, јавно информирање, слободен тек на информациите (примање и пренесување), забрана на цензура.³² Слично, Законот за медиуми и слободата на говорот, пак, им дава слобода на медиумите и право на информирање, и ја објаснува улогата на медиумските организации во демократското општество како значајна. Назначува дека медиумите се слободни да информираат и нивната слобода притоа е неприкосновена, а цензурата строго ја забранува.³³ Слободата на медиумите може да биде ограничена само во согласност со Уставот на Република Македонија.³⁴ Законот дава можност медиумите да ја исправат евентуалната грешка на тој начин што ќе објават коригирани информации поврзани со судски постапки. Имено, секое лице против кое е поднесена кривична пријава, покрената истражна или кривична постапка има право да побара објавување коригирана информација во рок од три месеци по отфрлањето на кривичната пријава, правосилното решение за прекин на истражната или кривичната постапка или, пак, доколку е донесена ослободителна правосилна пресуда.³⁵ Но, и ги заштитува новинарите во случај на јавно информирање со агресивна содржина, објавувајќи го оригиналниот извор на информацијата.³⁶ Законот за

³¹ Parliamentary Assembly of the Council of Europe. (1993). *Resolution 1003 (1993) - Ethics of journalism* (член 10). Достапно на: <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=16414>.

³² Собрание на Република Македонија. (2019). *Устав на Република Македонија* (член 16). Број 08-184/1. Достапно на: <https://www.sobranie.mk/content/Odluki%20USTAV/UstavSRSM.pdf>.

³³ Закон за медиуми. (2014). „Службен весник на РМ“ бр. 184/2013 и „Службен весник на РМ“ бр. 13/201 (член 2). Достапно на: https://mdc.org.mk/wp-content/uploads/2014/05/Zakon-za-mediumi_-prechisten-tekst.pdf.

³⁴ Закон за медиуми. (2014). „Службен весник на РМ“ бр. 184/2013 и „Службен весник на РМ“ бр. 13/201 (член 3). Достапно на: https://mdc.org.mk/wp-content/uploads/2014/05/Zakon-za-mediumi_-prechisten-tekst.pdf.

³⁵ Закон за медиуми. (2014). „Службен весник на РМ“ бр. 184/2013 и „Службен весник на РМ“ бр. 13/201 (член 25). Достапно на: https://mdc.org.mk/wp-content/uploads/2014/05/Zakon-za-mediumi_-prechisten-tekst.pdf.

³⁶ Закон за граѓанска одговорност за навреда и клевета. (2014) (член 7). Достапно на: <https://mdc.org.mk/wp-content/uploads/2014/05/%D0%97%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD-%D0%B7%D0%B0-%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%93%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B0-%D0%BE%D0%B4%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82-%D0%B7%D0%B0-%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%B0-%D0%B8->

граѓанска одговорност за навреда и клевета на Центарот за развој на медиумите поставува јасна граница помеѓу слободата на говорот и заштитата на личниот углед, регулирајќи ја штетата (материјална и нематеријална), која може да биде предизвикана на лице со навреда или клевета³⁷, што значи дека новинарите мора да се оградуваат и да внимаваат во изразувањето и пишувањето, кое може да предизвика каква било штета на лицето на кое се однесува текстот. И, конечно, Законот за кривичната постапка налага медиумите да го почитуваат правото на пресумпција на невиност при известувањето и дека не смее со своите јавни изјави за постапка што е во тек да ги повредат правата на лицето против кое се води постапката, а не смее да ги повредат ниту судската независност и непристрасноста со своите информации.³⁸

Генерално, документите се обидуваат да го ограничат (спречат) секој говор што може да предизвика физичка штета на одредени поединци или групи, без оглед на контекстот, односно без оглед на тоа дали е содржина, изјава, начин на пишување и говорење, намера, околност, бидејќи умешното новинарство со игра на зборови може да искористи што било од наведеното и да влијае врз јавното мнение. Под која било од овие околности, правото на слобода на говорот го губи имунитетот веднаш штом поттикнува штетно дејство и кога предизвикува навреда на други страни.³⁹

3. Етичка одговорност на новинарите

Етичката одговорност не е само обврска на новинарите, туку на секој човек што треба да се однесува со почитување на правата на другите. Меѓутоа, новинарството е бизнис со цел максимизирање на профитот. Поради тоа, честопати етиката свесно се погазува со намера да се обезбеди бомбастичност и колку што е можно поголем број читатели и

[%D0%BA%D0%BB%D0%B5%D0%B2%D0%B5%D1%82%D0%B0-1.pdf](#).

³⁷ Закон за граѓанска одговорност за навреда и клевета. (2014) (член 6 и член 8). Достапно на: <https://mdc.org.mk/wp-content/uploads/2014/05/%D0%97%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD-%D0%B7%D0%B0-%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%93%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B0-%D0%BE%D0%B4%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82-%D0%B7%D0%B0-%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%B0-%D0%B8-%D0%BA%D0%BB%D0%B5%D0%B2%D0%B5%D1%82%D0%B0-1.pdf>.

³⁸ Закон за кривичната постапка. (2010). „Службен весник на РМ“ бр. 150 од 18.11.2010 година (член 2 став 2). Достапно на: https://jorm.gov.mk/wp-content/uploads/2016/03/Zakon_za_Krivicna_postapka_150_18112010-2.pdf.

³⁹ OSCE. (2012). Why Free Media Matters. Vienna, Austria: OSCE. Достапно на: <https://www.osce.org/files/f/documents/8/e/31230.pdf>.

следбеници. Тие се фокусираат само на комерцијална добивка од клиентите, а не на човековите права на обвинетите. Медиумите ги презентираат своите вести на начин што изгледа како „медиумско судење“, дури и ако случајот е на ниво на истрага од страна на полицијата или е на суд.⁴⁰ Денес, етичката одговорност е голем предизвик за медиумските работници, кои се растргнати помеѓу спрегата на баланс на интересите на медиумот и јавната благосостојба, а истовремено мора и да ги почитуваат законските и етичките стандарди,⁴¹ пропишани во многубројните документи споменати на почетокот. Апсолутистичката теорија, во оваа насока, укажува дека морално и исправното дејство треба да биде применувано насекаде, во сите околности и постојано.⁴² Поддржувачите на оваа теорија во новинарството се залагаат за апсолутни и универзални новинарски принципи, како што се непристрасност, вистинитост, точност и рамнотежа, ферплеј, кои треба да послужат како основа за глобален кодекс на новинарството и да послужат како водич за новинарите насекаде.⁴³

Етиката во новинарството е регулирана и со меѓународни и со национални документи. Од меѓународните ќе ги издвоиме Препораките на Советот на Европа: CM/Rec(2007)16 (за заштита на новинарството и безбедноста на новинарите), која дава професионални стандарди и етички принципи за медиумско известување, и CM/Rec(2011)7 (за нов поим за слободата на медиумите), која дава упатства за етичко и одговорно новинарство, истакнувајќи ја важноста од проверка на информации и точност. Потоа, исто така, важен документ е и Резолуцијата 1003(1993), која дава конкретни етички принципи за новинарството што треба да се применуваат во Европа. Основниот принцип на секое етичко разгледување на новинарството е тоа што мора да се направи јасна разлика помеѓу вестите и мислењата, со што ќе се спречи нивната забуна. Известувањето за вести треба да се заснова врз вистинитост, обезбедена со соодветни средства за верификација и докажување, и непристрасност во презентацијата, описот и нарацијата. Гласините не смее да се мешаат со вести. Пред да ја објават веста, новинарите мора да се осигурат дека информациите се

⁴⁰ Bychawska-Siniarska, D. (n.d.). Protecting the right to freedom of expression under the european convention on human rights. Council of Europe. Council of Europe. Достапно на: [Microsoft Word - Right to Freedom and Expression on Media Reporting-Edited Version](#).

⁴¹ Chinweuba, E. (2024). Ethical Challenges in Journalism Practice: Balancing Media Ownership Interests and Public Responsibility. *IAA Journal of Socila Sciences*, 10(1), 46-51.

⁴² Merrill, J. C. (1974). *The Imperative of Freedom: A Philosophy of Journalistic Autonomy*. Freedom House.

⁴³ Fab-Ukozor, N. (2004). *Media ethics and law. Enugu: John Jacob's Classic Publishers. Freedom of Information Act 2011 and Human Right Act*. Federal Government of Nigeria: The National Industrial Act.

изразени чесно и етички и не треба дури ни да се обидуваат да ја негираат или да ја прикријат реалноста на фактите или податоците. Во контекст на публицитетот, кој е еден од примарните фокуси на новинарите, целната публика мора да бидат поединци, а не пошироката јавност. Во новинарската професија, не важи диктумот на Макијавели дека целта ги оправдува средствата, туку информациите мора да се добијат со законски и етички средства и на тој начин да ѝ се презентираат на јавноста.⁴⁴

Според УНЕСКО, прашањата за квалитетот, кредибилитетот и влијанието на новинарството никогаш не биле поважни колку што се важни денес, поради што нудат наставни програми и специјализирани прирачници за подобрување на наставата во новинарството.⁴⁵

Во Република Северна Македонија, главно етиката во новинарството е регулирана со Кодексот на новинарите на Македонија, Советот за етика во медиумите и Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги. Кодексот ги поставува принципите на однесување на новинарите, налагајќи им да објавуваат само точни и проверени информации (принцип 1) и да ја почитуваат пресумпцијата на невиност (принцип 8), што придонесе тие да имаат значајна улога во градењето демократија и цивилно општество, бранејќи ги човековите права, достоинството и слободата на секој човек.⁴⁶ Советот за етика во медиумите налага прикажување навремени, проверени, точни и објективни информации без пристрасност, врз основа на факти обезбедени преку законски дозволени методи и средства, без искривување на вистината или ширење дезинформации, преку манипулативно обликување слики, текстови и други содржини, со цел да внесат конфузија или заблуда кај читателите. Во таа насока, Советот препорачува цитирање на изворот на информациите, со што и самиот новинар би се оградил од лична одговорност. Ги обврзува новинарите да објават исправка на секоја неточна, а веќе објавена информација (член 3). Во контекстот на пресумпцијата на невиност, етичкото новинарство подразбира известување за истражните и судски постапки врз основа на информации од официјални истражни и од правосудни институции, без сенационализам. Притоа мора да внимаваат на терминологијата што ќе ја

⁴⁴ Parliamentary Assembly of the Council of Europe. (1993). *Resolution 1003 (1993) – Ethics of Journalism*. Council of Europe. Достапно на: <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=16414>

⁴⁵ Chatain, N. (n.d). *Journalism Education*. UNESCO. Достапно на: <https://www.unesco.org/en/international-programme-development-communication/journalism-education?hub=668>.

⁴⁶ Совет за етика во медиумите во Македонија. (2014). *Кодекс на новинарите на Македонија*. СЕММ. Достапно на: <https://semm.mk/kodeks-na-novinarite-na-makedonija/>.

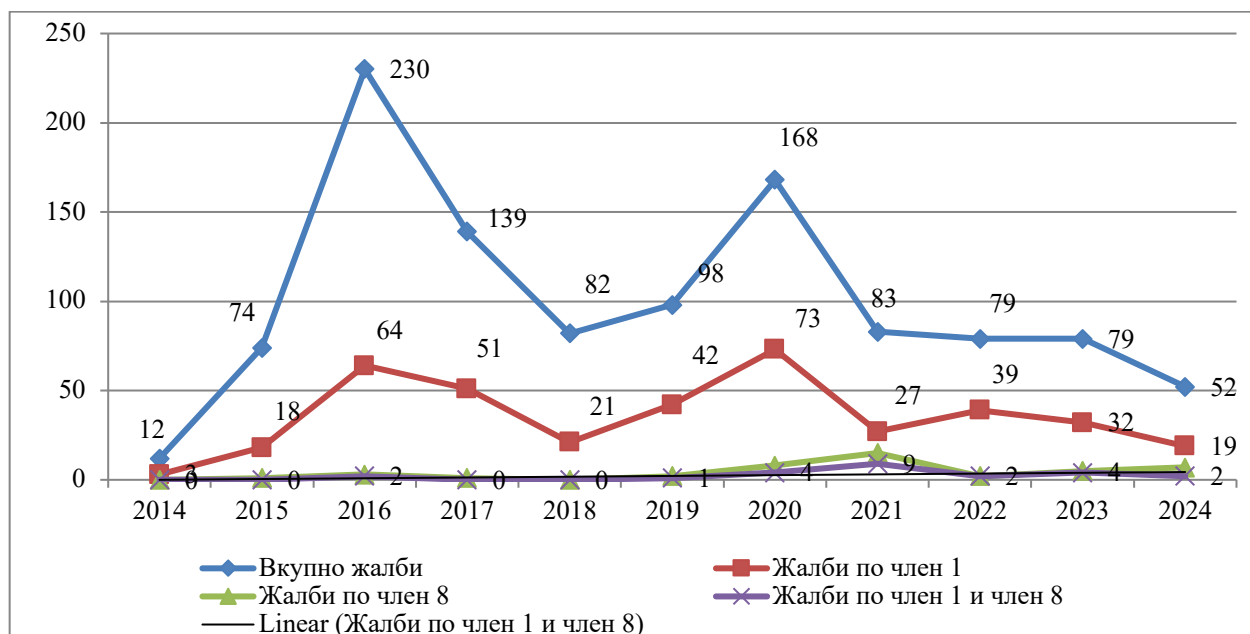
користат, особено да бидат внимателни со зборовите како што се: виновен, осуден, обвинет, сторител, убиец, силувач и сл., со цел да не го повредат правото на пресумпција на невиност (член 8.8). Им се забранува прејудиирање и наведување вина, што би можело да влијае не само врз јавноста, туку и врз судските органи (член 8.10). На крајот, доколку постапиле спротивно на овие одредби, медиумите се должни да објават информација за отфрлање на обвинението или дека лицата што биле товарени за некое кривично дело се ослободени од вината согласно водена судска постапка и конечна пресуда.⁴⁷ Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги објаснува примена на закони, стандарди и практики во медиумската сфера и, меѓу другото, им дава упатства на здруженијата на новинари и на сопствениците и менаџерите на медиумските куќи „да произведат сопствени предлог-правилници за принципите на програмско уредување чија доследност на професионалните стандарди и вредностите на плуралната и слободната мисла ќе биде потврдена од независно тело за саморегулација“.⁴⁸

4. Состојбата во Република Северна Македонија: жалби по основ на прекршување на членот 1 и членот 8 од Кодексот за етика на медиумите

Македонските медиуми се склони да го прекршуваат начелото за пресумпција на невиност, но има и жалби по основ на прекршување на правото за слобода на говорот, а за тоа говорат и статистичките податоци што ги објавува Советот за етика на медиумите на Македонија на годишно ниво. На Графикон 1 се трендовите, вкупно и поединечно по основ на прекршување на членовите 1 и 8 од Кодексот, како и жалби по основ и на двата члена за периодот од 2014 до 2024 година.

⁴⁷ Совет за етика на медиумите на Македонија. (2021). *Насоки за етичко известување на онлајн медиумите*. ОБСЕ. Достапно на: <https://semm.mk/nasoki-za-etichko-izvestuvanje-na-onlajn-mediumite/>.

⁴⁸ Лечевска, К., и Колозова, К. (n.d.). *МЕДИУМСКИТЕ ПОЛИТИКИ И УРЕДУВАЧКАТА (НЕ)СЛОБОДА*. Скопје: Институт за општествени и хуманистички науки. Достапно на: <https://www.isshs.edu.mk/%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%83%D0%BC%D1%81%D0%BA%D0%B8%D1%82%D0%B5-%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B8-%D0%B8-%D1%83%D1%80%D0%B5%D0%B4%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%87%D0%BA%D0%B0%D1%82%D0%B0-2/?lang=mk>.

Графикон 1. Жалби по членот 1 и членот 8 од Кодексот на новинарите на Македонија.⁴⁹

Бројот на основани жалби значително варира низ анализираниот период. Имено, од 12 во 2014 година, достигнува кулминација во 2016 година (230 жалби), за потоа да има осцилации. По 2016 година се забележува нагло опаѓање до 82 во 2018 година. Потоа следува нагорен тренд до 2020 година кога биле поднесени 168 основани жалби, за до крајот на 2024 година со опаѓачка патека, кога има најниски 52 основани жалби, поголем број само од почетната година. Варијабилноста покажува различна јавна активност и чувствителност во однос на медиумските содржини, што може да биде резултат на политичките избори, превирања, пандемијата предизвикана од КОВИД-19, економската криза предизвикана од војната во Украина и сл. Меѓутоа, поверојатно е дека во одредените години постоела засилена свесност за правата на граѓаните во однос на медиумското известување поради огромни скандали и големи случаи, кои ја привлекоа јавноста будно да ги следи медиумите или зголемена медиумска поларизација и сензационалистички пристап во известувањето поради партиската обоеност на многу медиуми. Такви примери се случаите: „Монструм“ од 2015 година, „Јанкулоска“ (У. бр. 117/2018 во 2018 година), „Божиновски“ (апликација до ЕСЧП бр. 22715/15 во 2020 година), „Сопот“ (стара тема повторно отворена во 2015

⁴⁹ Совет за етика во медиумите во Македонија. (2025). *Статистички информации*. СЕММ. Достапно на: [Совет за етика во медиумите СЕММ](#).

година), „Тенк“ и „Титаник“ (2016 година), „27 април“ (2017 година), „Рекет“ (2020 година), „Беса Транс“ (2021 година), „Тетовска модуларна болница“ (2021 година), итн. Одржувањето на трендот во последните 3-4 години веројатно се должи на тоа што ваквите големи случаи, околу кои се креваше голема помпа меѓу населението, станаа вообичаена практика во очите на луѓето.

Во однос на основаните жалби по членот 1, се забележува истата тенденција на раст до 2016 година, кога имало 64 жалби по овој основ. Потоа, до 2018 година, бројот опаѓа на 21 жалба, за да почне постепено да расте до 2020 година, кога се регистрирани максимални 73 жалби. Потоа, иако вкупниот број жалби се намалува, жалбите по членот 1 остануваат релативно високи, што сугерира дека јавноста во последните години станува сè посвесна за неточни, манипулативни или шпекулативни информации и е почувствителна на нив, па затоа веројатно и очекува поголема одговорност од медиумите. До крајот на 2024 година биле забележани 19 жалби, повеќе само од 2014 година, кога имало само 12.

Што се однесува до жалбите по членот 8, забележлив е пораст во 2020 (8) и особено во 2021 година, кога нивниот број достигнува 15. Овој раст може да биде резултат на интензивно медиумско известување за приватни или лични аспекти на јавни личности или граѓани, што често се случува во периоди на политички кризи, пандемии или други чувствителни настани. По 2021 година, жалбите по членот 8 повторно драстично опаѓаат, но остануваат на повисоко ниво во споредба со првите години од анализираниот период, пред 10 години.

Кога ги анализираме жалбите што се прифатени истовремено по основ на двата члена (и се однесуваат на ист тужител), најмногу се регистрирани во 2021 и 2023 година. Некои од овие жалби вклучуваат и повреди на други членови од Кодексот, што ја засилува сериозноста на повредите на професионалните новинарски стандарди, при што неточните информации се комбинираат со инвазивен и осудувачки пристап кон личниот живот на поединци. Оваа категорија е најмалку застапена, но нејзиното постоење алудира на сериозни етички пропусти меѓу новинарската фела.

5. Конфликт меѓу двете права и правни и етички механизми за воспоставување баланс

И покрај растечкиот број на жалби по основ на прекршување на основните човекови права, меѓу кои и пресумпцијата на невиност, работниците во журнализмот сè уште ја преферираат популаризацијата и често ги прекршуваат дури и најригорозните права. И натаму ја поткопуваат природната правда, бидејќи не успеваат да ја увидат линијата помеѓу обвинет и осуден, која е сè потенка, поради нивното невнимание и/или немарност, што успева да влијае не само врз јавното мнение за вина, туку и врз судските одлуки да донесат правилни одлуки.⁵⁰ Иако слободата на говор на медиумите е неоспорно право, сепак не треба да биде на штета на кој било.

За да се избегне тоа, може да се преземат следните чекори, некои со законски облигации, а некои да бидат водени исклучиво според етиката на човекот, но не само како на новинар. Во законските ќе ги вброиме:

- Засилување на правото на медиумите и новинарите да создаваат професионални здруженија како загарантирано правото на слобода на здружување;⁵¹
- Обезбедување непречен пристап на медиумите до кривичните постапки со цел подобро да се информираат, со што и нивните информации би биле на тежина и би биле порелевантни за јавноста;
- Да се изнајде начин за балансирање на овие права во однос на фактите на секој поединечен случај, а не да се применува унифициран пристап согласно посочувањето на потребата од тоа од Конвенцијата за заштита на човековите права, под надзор на Европскиот суд за човекови права, со цел да се минимизира бројот на жалби до Судот;
- Да се постапи според препораките на Советот на Европа, и Северна Македонија да обезбеди рамнотежа помеѓу правото на слобода на говор на медиумите и почитување на пресумпцијата на невиност, особено кога известуваат за кривични постапки, и да известуваат врз основа на изјави дадени од полициски и судски органи, но и тогаш под услов таквото известување да не го попречи исходот на постапката;
- Да се постапи според препораките на Комитетот за човекови права на Обединетите нации, сите релевантни фактори да избегнуваат давање изјави што може негативно

⁵⁰ Gross-Schaefer, A., Gala, S., Block, J., Terry, W., & Feldman, L. (2014) Are Media Interference and Technical Complexities Crippling the Ability of Juries to Deliver Fair Verdicts? *Journal of Law, Business Ethics*, 20, 1-18.

⁵¹ United Nations. (2021). *Universal Declaration of Human Rights* (член 11). Достапно на: <https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/2021/03/udhr.pdf>.

да влијаат врз јавното мнение за предметот, како осуда и обликување перцепција на вина, уште пред да биде донесена правосилна судска одлука, и со тоа да му наштетат на процесот;

- Да се воведат механизми за подобра соработка помеѓу законодавците, судиите и медиумите со цел заштита на интегритетот на судењето;
- Да се воведат законска одредба за блокирање објавување одредени содржини, особено оние што се однесуваат на јавната безбедност, без претходна проверка од надлежен орган, а притоа да се даде соодветно образложение за причините;
- Да се воведат филтрирање термини и блокирање клучни зборови во новинарските текстови;
- Да се зајакне улогата на главното регулаторно тело во Република Северна Македонија, а тоа е Советот за етика во медиумите што е саморегулаторно тело што обезбедува стандарди за професионално и одговорно новинарство;
- Да се прошират етичките правила за однесување на новинарите согласно законите во однос на правото на пресумпција на невиност и да се даде пошироко објаснување за начините на прекршување;
- Советот за етика во медиумите да воведат механизми за казнување новинари што го прекршиле правото на пресумпција на невиност или да поднесуваат предлог до надлежните органи за тоа, со цел да ја заштитат репутацијата на новинарската фела.

Во етичките ќе ги вброиме:

- Да се поттикнуваат новинарите за учество на семинари, и домашни и меѓународни, за да развиваат, да усовршуваат и да култивираат сопствени идеи, мислења и ставови, со цел помалку да бидат подложни на туѓи ставови без сопствено расудување;
- Новинарите да се ослободат од предрасуди и од горделивост и да отфрлаат и да разменуваат идеи, мислења и ставови со други новинари и други новинарски куќи;
- Новинарите да се вклучуваат поактивно во истражувачко новинарство, кое, за жал, во нашата држава е на многу ниско ниво, со цел нивните информации да добијат тежина и веродостојност, што секогаш е препознаено од јавноста и е поценето (како, на пример, Снежана Лупевска Созен);

- Новинарите да избегнуваат конфликтни, збунувачки и неразбирливи информации, и да користат терминологија блиска до широката народна маса;
- Информациите на медиумите за осомничените и нивните дела да не се користат за политички цели, конфронтирање со политичките противници и префрлување на вината на државата во насока на политичко етикетирање на осомничените;
- Новинарите да избегнуваат зборови, како што се „криминалец“, „убиец“, „сторител“, „злосторник“, „обвинет“, „крадец“ и слични, и да користат термини како „осомничен“;
- Секогаш кога е можно, да се повикуваат на изворот на информациите што ги пишуваат, односно ги споделуваат, а тие генерално треба да бидат изјави од официјални и релевантни државни органи.

Заклучок

Денес, секој човек следи вести, некои и многу често во текот на денот. За некои, вестите се единствениот начин да дознаат што се случува во државата. Но, во насока на максимизирање на своите профити, медиумите објавуваат сè и сешто. Вестите не се секогаш извор на точни информации, иако треба да бидат, како што е законски пропишано, новинарите да информираат навремено, точно, непристрасно и без шпекулации. Но, не само тоа, туку и несвесно или намерно обвинуваат уште пред да му се досуди правосилна судска пресуда на лицето, со што „судат пред судовите“ и наметнуваат мисла на вина, често без докази, не истражуваат пред да објават, а многу ретко повикувајќи се на официјални надлежни органи, како што е пропишано со закон, за да се ослободат од личната одговорност доколку го прекршат правото на пресумпција на невиност на некое лице. Тоа, секако, треба да повлече законски санкции, но, за жал, генерално, може да заклучиме дека двете права, и пресумпцијата на невиност и слободата на говор во новинарството, кои се уставно загарантирани права на секој граѓанин на Република Северна Македонија, и дополнително се регулирани со масовната меѓународна и дополнителна национална законска рамка, често се кршат, а далеку помалку пропорционално поминуваат санкционирани. Сторителите ретко се казнуваат, а трендот на сензационалистичко известување продолжува.

Користена литература

- Bychawska-Siniarska, D. (n.d.). Protecting the right to freedom of expression under the European convention on human rights. Council of Europe. Достапно на: [Microsoft Word - Right to Freedom and Expression on Media Reporting-Edited Version](#).
- Chatain, N. (n.d.). *Journalism Education*. UNESCO. Достапно на: <https://www.unesco.org/en/international-programme-development-communication/journalism-education?hub=668>.
- Chinweuba, E. (2024). Ethical Challenges in Journalism Practice: Balancing Media Ownership Interests and Public Responsibility. *IAA Journal of Socila Sciences*, 10(1), 46-51.
- Council of Europe Committee of Ministers. (2003). *Rec(2003)13*. Достапно на: [Recommendation Rec \(2003\) 13 of the Committee of Ministers to member states on the provision of information through the media in relation to criminal proceedings - Freedom of Expression](#).
- Dzyaloshinsky, I.M. (2010). Features of communicative behavior in cyberspace, in: Problems of interaction of language and thinking. Moscow, Intellect Center Publ. Достапно на: <http://www.dzyalosh.ru/02-01-Auditoriya-Media/Kiberprostranstvo.pdf>.
- European Court of Human Rights. (1950). *European Convention on Human Rights*. Rome. Достапно на: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ENG.
- European Union. (2016). *Directive (EU) 2016/343 on strengthening certain aspects of the presumption of innocence and the right to be present at trial in criminal proceedings*. Official Journal of the European Union, L65/1. Достапно на: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016L0343>.
- European Union. (2007). *Charter of Fundamental Rights of the European Union*. Official Journal of the European Union. Достапно на: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/3c32722f-0136-4d8f-a03e-bfaf70d16349/language-en>.
- European Parliament & Council of the European Union. (2024). *Regulation (EU) 2024/1083 of the European Parliament and of the Council on strengthening media freedom and pluralism in the internal market* (OJ L 136, pp. 1-41). Достапно на: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1083/oj/eng>.
- European Parliament & Council of the European Union. (2010). *Directive 2010/13/EU of the European Parliament and of the Council on the coordination of certain provisions laid down by law, regulation or administrative action in Member States concerning the provision of audiovisual media services (Audiovisual Media Services Directive)* (OJ L 95, pp. 1-24). Достапно на: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2010/13/oj/eng>.
- Fab-Ukozor, N. (2004). *Media ethics and law*. Enugu: John Jacob's Classic Publishers. *Freedom of Information Act 2011 and Human Right Act*. Federal Government of Nigeria: The National Industrial Act.
- Gross-Schaefer, A., Gala, S., Block, J., Terry, W., & Feldman, L. (2014) Are Media Interference and Technical Complexities Crippling the Ability of Juries to Deliver Fair Verdicts? *Journal of Law, Business Ethics*, 20, 1-18.

- Hakim, L., & Kurniawan, N. (2021). Membangun Paradigma Hukum HAM Indonesia Berbasis Kewajiban Asasi Manusia [Developing Paradigm of Indonesian Human Rights Law Based on Human Rights Obligation]. *Jurnal Konstitusi*, 18(4), 869-897.
- Ivanova, K. A., & Myltykbaev, M. (2020). The freedom of speech and right of access to information in the emerging system of international information security. *Law Enforcement Review*, 4(4), 80-93.
- Konrad Adenauer Stiftung. (n.d.). *Media law handbook for Eastern Africa – Volume 1: The role of the media and press freedom in society*. Достапно на: https://www.kas.de/documents/285576/285625/7_file_storage_file_21586_2.pdf/51908581-dac9-745c-34e3-8dc0b7da668e.
- Лечевска, К., и Колозова, К. (n.d.). МЕДИУМСКИТЕ ПОЛИТИКИ И УРЕДУВАЧКАТА (НЕ)СЛОБОДА. Скопје: Институт за општествени и хуманистички науки. Достапно на: <https://www.isshs.edu.mk/%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%83%D0%BC%D1%81%D0%BA%D0%B8%D1%82%D0%B5%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B8%D0%B8%D1%83%D1%80%D0%B5%D0%B4%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%87%D0%BA%D0%B0%D1%82%D0%B02/?lang=mk>.
- Merrill, J. C. (1974). *The Imperative of Freedom: A Philosophy of Journalistic Autonomy*. Freedom House.
- Обединети нации. (1966). *Меѓународен пакт за граѓански и политички права*. (ICCPR). Достапно на: <https://treaties.un.org/doc/Treaties/2007/11/28/IV-4.en.pdf>.
- OSCE. (2012). *Why Free Media Matters*. Vienna, Austria: OSCE. Достапно на: <https://www.osce.org/files/f/documents/8/e/31230.pdf>.
- Pandita, A. (2025). Freedom Of Speech And Expression: Its Impact On Media. *IJNRD*, 10(5), 373-424. Достапно на: <https://www.ijnrd.org/papers/IJNRDTH00220.pdf>.
- Parliamentary Assembly of the Council of Europe. (1993). *Resolution 1003 (1993) - Ethics of Journalism*. Достапно на: <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=16414>.
- Picinali, F. (n.d.). *The Presumption of Innocence: A Deflationary Account*. LSE ePrints. Достапно на: [The_presumption_of_innocence._A_deflationary_account._Picinali._Final.pdf](https://www.lse.ac.uk/eprints/handle/document/11111).
- Priyanshu, P. (2015). Media Trial: Freedom of Speech v. Fair Trial. *IJLLJS*, 3(1), 284.
- Ray, A., & Dutta, A. (2015). Media Glare or Media Trial: Ethical Dilemma between two estates of Indian Democracy. *Online Journal of Communication and Media Technol.*, 5(2), 92-106.
- Scurich, N., Nguyen, K., & John, R. (2016). *Quantifying the presumption of innocence*. *Law, Probability and Rsiak*, 15(1), 71-86. Достапно на: https://www.researchgate.net/publication/284196864_Quantifying_the_presumption_of_innocence.
- Собрание на Република Северна Македонија. (1991). *Устав на Република Северна Македонија*. Достапно на: <https://www.sobranie.mk/content/Odluki%20USTAV/UstavSRSM.pdf>.
- Собрание на Република Македонија. (2019). *Устав на Република Македонија* (член 16).

Број 08-184/1. Достапно на:

<https://www.sobranie.mk/content/Odluki%20USTAV/UstavSRSM.pdf>.

Совет за етика во медиумите во Македонија. (2014). *Кодекс на новинарите на Македонија*. СЕММ. Достапно на: <https://semm.mk/kodeks-na-novinarite-na-makedonija/>.

Совет за етика на медиумите на Македонија. (2021). *Насоки за етичко известување на онлајн медиумите*. ОБСЕ. Достапно на: <https://semm.mk/nasoki-za-etichko-izvestuvanje-na-onlajn-mediumite/>.

Совет за етика во медиумите во Македонија. (2025). *Статистички информации*. СЕММ. Достапно на: [Совет за етика во медиумите СЕММ](#).

Talukdar, A. (n.d.). *Media Trial and Right to Freedom of Speech and Expression: An Analysis*. United Nations. (2021). *Universal Declaration of Human Rights*. Достапно на: <https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/2021/03/udhr.pdf>.

United Nations Human Rights Office of the High Commissioner. (n.d.). *International Covenant on Civil and Political Rights*. Достапно на: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights>.

United Nations. (2021). *Universal Declaration of Human Rights*. Достапно на: <https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/2021/03/udhr.pdf>.

Wawa, J. S (2013). *The right to freedom of expression and media reporting on criminal proceedings in Tanzania: Finding the balance*. SSRN. Достапно на: [Microsoft Word - Right to Freedom and Expression on Media Reporting-Edited Version](#).

Закон за кривичната постапка. (2010). „Службен весник на РМ“ бр. 150 од 18.11.2010 година. Достапно на: https://jorm.gov.mk/wp-content/uploads/2016/03/Zakon_za_Krivicna_postapka_150_18112010-2.pdf.

Закон за медиуми. (2014). „Службен весник на РМ“ бр. 184/2013 и „Службен весник на РМ“ бр. 13/201. Достапно на: https://mdc.org.mk/wp-content/uploads/2014/05/Zakon-za-mediumi_-_prechisten-tekst.pdf.

Закон за граѓанска одговорност за навреда и клевета. (2014). Достапно на: <https://mdc.org.mk/wpcontent/uploads/2014/05/%D0%97%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%B7%D0%B0%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%93%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B0%D0%BE%D0%B4%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82-%D0%B7%D0%B0-%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%B0-%D0%B8-%D0%BA%D0%BB%D0%B5%D0%B2%D0%B5%D1%82%D0%B0-1.pdf>.

PRESUMPTION OF INNOCENCE AND FREEDOM OF SPEECH: ETHICAL RESPONSIBILITY OF JOURNALISTS

Abstract

The principle of presumption of innocence and the right to freedom of speech are two vital constitutional civil rights in the Republic of North Macedonia. This paper explains what they entail, how they are defined, in which international and national documents they are regulated, and how they are respected and for how many violations complaints were filed and subsequently accepted as grounded, in the period from 2014 to 2024. A review of the documents is provided, the articles regulating these areas are explained, and attention is also paid to the ethical norms for journalistic reporting in the Republic of North Macedonia, according to the Code of Journalists of Macedonia, in line with which the filed and accepted complaints based on Article 1 (the right of journalists to publish and have unimpeded access to information, but also the obligation to publish accurate and verified data, without concealing or falsifying it) and Article 8 (violation of the presumption of innocence in journalism) of the Code were analyzed. Although the complaint procedures show an awakening of public awareness, the numbers are still far below the reality and below the necessary activity for the full protection of citizens' rights, the necessary threshold for effective media control, and the necessary intensity for truly protecting the presumption of innocence.

Keywords: *presumption of innocence, freedom of speech, media.*

⁵² Attorney at Law and PhD Candidate at the Faculty of Law “Iustinianus Primus”, Ss. Cyril and Methodius University in Skopje. E-mail: advokatviktorijakostadinoska@gmail.com.